

ORSAM Rapor No: 116
ORSAM SU ARAŞTIRMALARI PROGRAMI
Rapor No: 14, Nisan 2012

“FAYDA PAYLAŞIMI” KAVRAMI, TEORİK ALTYAPISI VE PRATİK YANSIMALARI

THE CONCEPT OF “BENEFIT-SHARING”,
ITS THEORETICAL BACKGROUND AND
PRACTICAL REFLECTIONS

البنية التحتية النظرية لمفهوم «تقاسم المصالح»
وانعكاساته العملية

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES
مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

“FAYDA PAYLAŞIMI” KAVRAMI, TEORİK ALTYAPISI VE PRATİK YANSIMALARI

THE CONCEPT OF “BENEFIT-SHARING”, ITS THEORETICAL BACKGROUND AND PRACTICAL REFLECTIONS

**البنية التحتية النظرية لمفهوم «تقاسم المصالح»
وانعكاساته العملية**

**ORSAM Rapor No: 116
ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 14**

Nisan 2012

ISBN: 978-605-4615-11-7

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2012

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaŐtırmıŐtır.

Ortadoğu’ya BakıŐ

Ortadoğu’nun iç içe geçmiŐ birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barıŐçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barıŐın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaŐmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaŐtırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaŐtırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaŐtırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

Program Hakkında

Su, sadece insanlar için değil ekosistemi oluşturan tüm bitki ve hayvanlar için yeri doldurulamaz, değerli, yaşamın devamlılığını sağlayan en önemli elementlerden biridir. Yeraltı ve yüzey sularından; tarım, taşıma, madencilik, endüstriden içme suyuna kadar, ekonomik amaçlar da dâhil olmak üzere pek çok alanda istifade edilmektedir. Ancak su kaynakları üzerinde, gerek insan faaliyetleri gerek doğanın yarattığı değişimler nedeniyle çift yönlü bir baskı vardır. Özellikle su sıkıntısı olan bölgelerde aşırı nüfus artışı, kırsal kesimden şehirlere doğru artan göç ve bunun sonucunda oluşan nüfus değişimleri, gıda güvenliği, sosyo-ekonomik refahın artması, tarımsal, evsel ve sanayi kaynaklı kirlilik, küresel iklim değişikliği sonucu yağış rejimlerinin değişmesi, hidrolojik döngünün tüm elemanlarını etkilemektedir. Bunun sonucunda su kaynakları gün geçtikçe hem miktar hem de kalite açısından değişime uğramaktadır. Suyun arzı ile tüketim talebi arasındaki uçurum her geçen gün büyümektedir. Su kaynaklarının yönetimine ilişkin sorunlar yaşanırken, çevre sorunlarının da su kaynakları üzerindeki etkisi her geçen gün artmaktadır. Türkiye ve yakın çevresi, ama bilhassa Ortadoğu, söz konusu sorunların en fazla hissedildiği bölgelerdendir.

Diğer taraftan, su kaynağı potansiyelinin yüzde 40'tan fazlası sınıraşan su havzalarında yer alan Türkiye'nin, özellikle Fırat-Dicle Havzaları kıyıdaşı olan komşularıyla ilişkileri büyük önem arz etmektedir. Gerek Türkiye'nin gerek bölge ülkelerinin, bölgesel istikrar ve refahın artışı ile komşuluk ilişkilerinin derinleştirilmesi yönünde harcadığı çabaların hedefine ulaşmasında, su kaynaklarının kullanımı konusunda bilgiye dayalı, iyi niyetli ve aktif bir işbirliği içinde olunması tüm taraflar için elzemdir. Ek olarak, Türkiye'nin, Avrupa Birliği adaylığı sürecinde AB Su Çerçeve Direktifi'ni kendi ulusal mevzuatı ile uyumlaştırma gündemi, önümüzdeki dönemde su politikalarının yeni bir içerik kazanmasını beraberinde getirecektir.

Bu etkenler doğrultusunda, dünyadaki ve Türkiye'nin yakın çevresindeki su gündemine ilişkin güncel gelişmelerin ve su politikalarıyla ilgili trendlerin izlenmesi, elde edilen verilerin analiz edilmesiyle ortaya çıkan aydınlatıcı bulguların kamuoyuna ve karar alıcılara sunulması amacıyla ORSAM bünyesinde 1 Ocak 2011'de "ORSAM Su Araştırmaları Programı" kurulmuştur.

Ortadoğu'da, gerek iklimsel şartlar gerek kaynakların verimsiz kullanımı nedeniyle hidrolojik su bütçesindeki sıkıntıların ve buna bağlı olarak da politik, ekonomik ve toplumsal sorunların büyük artış göstermesi nedeniyle, ORSAM Su Araştırmaları Programı çalışmalarında Ortadoğu bağlantılı konulara öncelik verilmiştir.

ORSAM Su Araştırmaları Programı, su politikaları konusunda farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretmeyi, etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik edip çeşitlendirmeyi, Türkiye'deki su çalışmaları literatürünün gelişiminin desteklenmesini amaç edinmiştir.

ORSAM Su Araştırmaları Programı bu kapsamda, bölge ülkelerinde su çalışmalarıyla ilgili olan akademisyenler, sivil toplum örgütü temsilcileri, bürokratlar, devlet adamları, stratejistler, gazeteciler ve işadamlarının Türkiye'de konuk edilmesini kolaylaştırarak, bilgi ve düşüncelerinin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamayı da hedeflemektedir.

TAKDİM

İnsan faaliyetlerinin etkileri ve iklim değişimi, su kaynakları üzerinde hem miktar hem de kalite olarak baskı yaratmaktadır. 1970'lerden itibaren su kaynaklarına ilişkin sorunlar dünya gündeminde yerini almaya başlamıştır. Dünya üzerinde 264 nehir havzası birden fazla ülkenin sınırlarında yer almaktadır. Bu durum özellikle su kaynaklarının kısıtlı olduğu bölgelerde su, ülkelerin ilişkilerinde önemli bir yer almaya başlamıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda su kaynaklarının, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Güney Asya gibi kurak-yarı kurak bölgelerde kıtlığı nedeniyle, devletler arasında çatışmalara, hatta savaşlara neden olabileceği konusu gündeme getirilmiştir. Buna karşın 2000 sonrasında uluslararası ajanda da faydaların paylaşımı konusu gündeme gelmeye başlamıştır. Faydaların paylaşımı, bir politik araç ya da savaş sebebi sayılan suyun, güvenlik gündeminden çıkartılması (desecuritize) gerekliliği olarak tanımlanabilmektedir.

Su kaynakları yönetimini, fayda paylaşımı ağışından inceleyen "Fayda Paylaşımı" Kavramı, Teorik Altyapısı ve Pratik Yansımaları" başlıklı bu rapor Sayın İlhan Sağsen tarafından hazırlanmıştır. Bu raporda, Fayda paylaşımı kavramının teorik altyapısı detaylı bir şekilde incelenirken, pratik yansımaları nehir havzaları ile örneklendirilmiştir.

"Fayda Paylaşımı" Kavramı, Teorik Altyapısı ve Pratik Yansımaları başlıklı bu rapor, ORSAM Su Araştırmaları Programının 14. Raporu olarak yayımlanacaktır. Su konusundaki çalışmalara katkı sunması dileğiyle bu raporu kamuoyunun ilgisine sunuyor ve Sayın İlhan Sağsen'e emeği için teşekkür ediyoruz.

Hasan KANBOLAT
ORSAM Başkanı

İçindekiler

Takdim	4
Özet	7
Giriş	8
I. “Fayda Paylaşımı” ve Kavramın Teorik Altyapısı	8
II. “Fayda Paylaşımı” Kavramının Pratik Yansımaları.....	12
Sonuç	18

Hazırlayan: İlhan Sağsen
Araştırma Görevlisi

“FAYDA PAYLAşIMI” KAVRAMI, TEORİK ALTYAPISI VE PRATİK YANSIMALARI

zet

Temel insan ihtiyaçı olarak su, insan varlığı, çevresel varlığın sürdürülmesi, ekonomik kalkınma ve hayat kalitesi gibi tüm açılardan kritik bir kaynaktır. Su, aynı zamanda, Orta Doğu ve Güney Afrika’da da tıpkı tüm dünyadaki gibi artan öneme sahip bir stratejik kaynak halini almıştır. Dünya nüfusundaki artış suyun kıt karakterini daha pekiştirici bir rol oynamıştır. Bu bağlamda, şu anda yaşanan sorunların suyun tahsisi, paylaşımı ve kaynaklardan elde edilen faydaların paylaşımı konusunda olduğunu düşünürsek, kıyıdaş ülkeler arasında gerginlik ve çatışmaların çıkmasının kaçınılmaz görünmektedir. Soğuk savaş sonrasında güvenlik algulamalarında da değişiklikler olmuştur. Herşeyden önce güvenlik, devletlerin ulusal güvenliği şeklinde değerlendirilmesinin ötesinde artık bireysel güvenlik, evre güvenliği gibi birçok konuda da gündeme gelmiştir. Bu durum, su ilişkilerinin de düzenlendiği kuralları değiştirmeye başlamıştır. Artık su sadece bir politik araç değil aynı zamanda da ekonomik bir meta haline dönüşmeye başlamıştır. Ekonomik bir araç olarak değerlendirilmesiyle, su ile ilgili algulamaların yumuşaması gündeme “fayda paylaşımı” kavramının gelmesine neden olmuştur. Bu çalışmada, adı geçen bu kavramın su konusundaki temel yaklaşımları ve su temelli yaşanan problemlerin çözüm yolu üzerinde durulacak ve “Fayda Paylaşımı” kavramının pratik yansımaları değerlendirilecektir.

Giriş

Temel yaşam kaynağı olarak su, insanlığın varlığını sürdürmesi, yaşanılabilir vrenin devamlılığı, ekonomik gelişme ve yüksek hayat kalitesinin sağlanması gibi birçok açıdan kritik bir kaynaktır. Suyun bu hayati özellikleri dünyadaki çeşitli bölgelerde anlaşmazlıklar ve hatta çatışmalar yaşanmasına neden olmaktadır. Su temelli krizlerin birbirleriyle ilişkili birçok nedeni vardır. Bunlardan ilki artan dünya nüfusudur. İkinci neden artan ve değişen insan ihtiyaçlarıdır. nc neden uzun dönemli olarak ülkelerin ulaşabildikleri temiz ve tatlı su miktarının sınırlı olmasıdır. Dördüncü neden artan insan aktiviteleri nedeniyle, daha fazla tüketim maddelerinin üretilmesi, kullanılabilir yerüstü ve yeraltı sularını kirletmektedir. Beşinci neden olarak yeni gelişim projelerinin artan teknik karmaşıklığı, yatırım fonlarının yetersizliği ve artan proje maliyetleri gibi nedenlerle yeni su gelişim projelerinin sürekli olarak ertelenmesi gösterilebilir. Altıncı ve son etken olarak iklim değişimi ve küresel ısınmanın su sistemleri üzerindeki negatif etkisi gösterilebilir. Bu birbirleriyle içiçe olan etkenler nehirlerin kıyıdaş ülkeleri arasında gerginliklere neden olmaktadır.

Suyun bu kritik önemi ve birbirlerini etkileyen belirtilen sebeplerden ötürü yaşanan suya bağlı gerginlikler de uluslararası ilişkiler teorilerinin de ilgisini çekmiştir. Başta Realizm, Neo-Liberal Kurumsalcılar, Eleştirel teoriler ve Entegrasyon teorilerinden Fonksiyonalizm, özellikle de temelini bu teoriden alan “fayda paylaşımı” kavramı, olmak üzere tüm teorilerin konu ile ilgili çeşitli görüşleri olmuştur. Bu teoriler suya bağlı çatışmaların neden ve çözümlerine odaklanmışlardır. Realizm suyu potansiyel bir çatışma kaynağı olarak görüp yukarı kıyıdaş ülkelerin ve dominant devletlerin avantajlı olduğunu ve işbirliğinin de bu baskın ülkeler önderliğinde gerçekleşebileceğini savunurken², yeni liberal kurumsalcılar

ise su ile ilgili yaşanabilecek olan gerginliklerin ulusal kararlarla değil, kurulacak uluslararası örgütler yoluyla ve çok taraflı işbirliği ile çözülebileceğini ne sürmektedirler. Uluslararası İlişkiler Teorilerinden eleştirel teorilerin konu ile ilgili görüşlerine bakıldığında bu tip teoriler Realistlerin ve Liberallerin devlet temelli çatışma işbirliği görüşlerini reddedererek suya materyal olarak bakarlar ve ekonomik açıdan değerlendirme yaparlar.³ Sınıf eşişsizliği, sömürü ve adaletsiz dağılım gibi konuları ön plana alan eleştirel teoriler, su sorunlarını da bir küresel eşişlik meselesi olarak yorumlamaktadırlar.

Temel uluslararası ilişkiler teorileri dışında konu ile ilgili yaklaşımlardan biri de entegrasyon teorilerinden fonksiyonalizm ve temellerini bu teoriden alan, aynı zamanda da makalenin temel araştırma konusu olan “Fayda Paylaşımı” (Benefit Sharing) kavramıdır. Makalenin temel araştırma konusu olan ‘Fayda Paylaşımı’ (Benefit Sharing) zerinde ayrıntılı olarak durulacaktır. Bu yapılırken, ‘Fayda Paylaşımının’ teorik altyapısı üzerinde durularak açıklandıktan sonra, bu kavramın su konusundaki temel yaklaşımları ve su temelli yaşanan problemlerin çözüm yolu üzerinde durulacaktır. Makalenin ikinci aşaması ise ilk bölümde yapılacak teorik değerlendirmenin pratik uygulamalarına değinilerek, ‘fayda paylaşımı’ kavramının su sorunları üzerindeki pratik yansımalarına odaklanılacaktır.

I. “Fayda Paylaşımı” ve Kavramın Teorik Altyapısı

Su temelli sorunlar uluslararası ilişkilerde 1990’lı yıllara kadar hep “su savaşları” beklentisi içinde realist bakış açısı ile değerlendirilmiştir. Su temelli krizlerin en önemli nedenlerinden biri suyu ekonomik değil politik bir araç haline dönüştürerek bir güvenlik unsuru olarak görmektir. Bu bağlamda sınıraşan suların ülkeleri birbirlerine bağımlı hale getirdiği

savunulmuş ve bu bağımlılığın da paylaşma ve yönetme aşamalarında sorunlar çıkarttığı üzerinde durulmuştur. Ancak 1990’lı yıllarda bu yaklaşımlar değişmeye başlamış, belki de soğuk savaşın bitimi ardından yeniden adlandırılan güvenlik kavramlarının sadece ulusal güvenlik değil bunun yanında bireysel güvenlik, çevre güvenliği gibi yeni öncelikleri gündeme getirmesiyle suyun potansiyel bir çatışma alanı olması kadar bir işbirliği kaynağı da olduğu savunulmaya başlanmıştır.⁴

Bu çerçevede “Fayda Paylaşımı”nı anlatabilmek için önemli olan şey uzun zamandır bir politik araç ya da savaş sebebi sayılan suyun, güvenlik gündeminden çıkartılması (desecuritize) gerekliliğidir.⁵ Bu konu ile ilgili başlangıç niteliğindeki yaşanan gelişme olarak 1992 yılında Rio de Janeiro’da gerçekleştirilecek Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (The United Nations Conference on Environment and Development) için hazırlıkların organize edildiği bir ön toplantı niteliğinde yine aynı yıl Dublin’de su uzmanları ve karar vericilerin katıldığı bir toplantı gösterilebilir. Bu toplantı da Dublin ilkeleri olarak bilinen bir takım kararlar alınmıştır. Buna göre;

* Su kaynaklarının verimli yönetimi konusunda, havzalar arası sorunları içeren, çevre ve toprak kullanımı konularıyla sosyal ve ekonomik kalkınmayı ilişkilendiren bütüncül bir anlayış gerekmektedir.

* Her seviyedeki pay sahiplerinin, planlamacıların ve karar alıcıların geniş ölçüde katılmaları gereklidir.

* Küresel anlamda, kadınlar, su kaynaklarını koruma, yönetme ve düzenleme aşamalarının merkezi parçasını oluşturmaları.

* Su ekonomik bir değere sahip olmalı ve ekonomik bir mal olarak kabul görmeli⁶

1990’lı yıllarda başlayan su temelli ilişkilerin algılanış biçimindeki değişmeler çerçevesinde analiz edilen 1831 risk içeren sınıraşan havzada tarafların çatışmaya girmek yerine işbirliği eğiliminde davrandıkları ortaya konmuştur.⁷ Bu araştırmalar işbirliği söylemlerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Keohane’e göre, işbirliğinin seviyesi birbiriyle çatışan çıkarlarını aktörlerin uzlaştırma kapasitelerine bağlıdır.⁸

Soğuk Savaşın bitimiyle birlikte ortaya çıkan bu gelişmeler ışığında yoğun olarak gündeme gelmeye başlayan “fayda paylaşımı”, 2001 yılında Bonn’da düzenlenen Uluslararası Tatlı Su Konferansı’nda (The International Conference on Freshwater in Bonn), 2003 yılındaki 3. Dünya Su Forumu ve Bakanlar Konferansı’nda (The 3rd World Water Forum and Ministerial Conference of 2003) ve 2005 yılında düzenlenen Stockholm Dünya Su Sempozyumu’nda (The Stockholm World Water Symposium of 2005) tartışılmıştır. Bu süreç sonunda, “fayda paylaşımı” kavramı ile kastedilen şey konusunda bir ayrıma gidilmiştir. Bu kavram ile kastedilenlerden birine göre, “fayda paylaşımı” daha önce kullanılan Bütünleşmiş Su Kaynakları Yönetimi’ne benzetilmektedir. Diğer düşünceye göre ise, “fayda paylaşımı” konuların gerçek dünyaya uygulanabilirliğini tartışmadan ideal olanı ifade eden bir durumdur. David Philips ve arkadaşlarına göre, “fayda paylaşımı” kavramı eğer sınıraşan su kaynakları yönetimi üzerine olan tartışmalarda gerçek bir fırsat olarak görülecekse, önemli ölçüde geliştirilmesi gerekir.⁹ Sadoff ve Grey ise “fayda paylaşımı” konusundaki yorumlarında paylaşılan bir nehir havzasında gerçekleştirilecek işbirliğinden elde edecek faydaları dört kategoriye ayırmışlardır. Bunlar “çevresel”, “ekonomik”, “siyasi” ve “katalizör”dür. Bu düşünürlere göre, çatışma ya da işbirliği yaşanması işbirliği yapacak taraflar için teşvikler tarafından ve tarafların tavırlarıyla belirlenir.¹⁰

“Fayda Paylaşımı” hakkında bu şekilde görüşler varken Dublin Üniversitesi bünyesindeki Uluslararası Su Hukuku Araştırmaları Enstitüsü (International Water Law Research Institute) tarafından kalkınma başlığı altında Hukuki Değerlendirme Modeli (Legal Assessment Model) (LAM) belirli uluslararası su hukuku prensiplerine aykırı bazı unsurları test ederek su bazlı anlaşmaları değerlendirmiştir.¹¹ LAM yaklaşımı “fayda paylaşımı”nın anlaşılması konusunda önemli bir katkı yapmasına rağmen, katı bir şekilde tanımlanan ulusal çıkarları gerçekleştirmeye çalışarak karşılaştırmalı bir üstünlük sağlamayı hedefleyen egemen devletler tarafından domine edilen dünya üzerindeki güç asimetrisi şeklinde işleyen gerçek dünya düzenini yok saymıştır.¹²

“Fayda Paylaşımı”nın bir sonraki kanıtlanma girişimi Axel Klaphake tarafından 2005 yılında yapılmıştır. Klaphake, Kagera Havza Örgütünü de (The Kagera Basin Organization) içeren 11 Afrika bazlı örnek olay incelemesi yaparak nehir havzaları yönetiminden elde edilen artan faydaları saptamaya çalışmıştır.¹³ Özellikle 1990’lı yıllarda genel konjonktürdeki değişimlerle paralel olarak gündeme gelmeye başlayan ve yukarıda da özetlenmeye çalışılan çeşitli platformlarda tartışılan “fayda paylaşımı” kavramının uluslararası ilişkiler çerçevesinde gelişmesi bu şekilde olurken, kavram aynı zamanda uluslararası ilişkiler teorileri kapsamında da değerlendirilmiştir.

“Fayda Paylaşımı” kavramının uluslararası ilişkiler teorileri içindeki yansıması Entegrasyon teorilerinden Fonksiyonalizm olmuştur. Başka bir deyişle, “fayda paylaşımı” kavramı temellerini Fonksiyonalizm’de bulmuştur. “Fayda Paylaşımı”nın yansımasını Fonksiyonalizm’de bulmasının ana nedeni Fonksiyonalizm’in çatışma ortamından işbirliği temelli bir ilişki ortamına dönüşümü sağlamayı hedeflemesidir.

Bu bağlamda, Fonksiyonalizm uluslararası anlaşmazlıklara çözüm bulma iddiasıyla ortaya çıkmıştır.¹⁴ İngiliz savaş karşıtlığından, 19. Yüzyılın ekonomik yapısından ve Dünya Çalışma Örgütü gibi uluslararası örgütlerin başarısından etkilenen fonksiyonalizm esas olarak David Mitrany ile anılır. Mitrany ile birlikte belli başlı fonksiyonist yazarlar arasında Paul S. Reinsch, Leonard Woolf, G.D. H. Cole, H.R.G. Greaves, Pitman Potter, Edgar Save-ney de bulunmaktadır.¹⁵ Fonksiyonalizm’in babası olarak kabul edilen Mitrany’nin fikirleri, modern Entegrasyon teorilerinin çoğu için bir dönüm noktası kabul edilmektedir. Fonksiyonalizme göre, 20.yüzyılda gerçekleşen büyük değişimler, sınırları aşan teknik ve işlevsel işbirliği ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Fonksiyonalizm ulusal bağlılığın, ulusal rekabet ya da savaş yerine, uluslararası işbirliği çerçevesinde yeniden şekillenebileceği tezi üzerine temellenmektedir.¹⁶

Mitrany’e göre uluslararası anlaşmazlıkların ana nedeni savaş zamanında galip devletler tarafından ve her dönemde de uluslararası ortamda güçlü devletler tarafından dayatılan doğal olmayan toprak paylaşımıdır. Bu tür devletler tarafından şekillendirilen sınırlar uluslararası ve bölgesel problemlere neden olmaktadır. Bu etnik ve coğrafik problemler anlaşmazlıkların çözümünü engellerken aynı zamanda bu anlaşmazlıkları çok daha komplice hala getirmiştir. Örneğin, I. Dünya Savaşından sonraki barış anlaşmaları sorunların çözümüne yardımcı olacağı yerde, II. Dünya Savaşı’nın patlak vermesine neden olmuştur. Bu nedenle, devletler savaşlara neden olan ana aktörler olmuşlardır. Ayrıca, uluslararası sistemi şekillendiren dominant güçler savaşlara ve problemin taraflarınca oluşturulmuş tehlikeli ittifaklara destek vererek ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklara neden olmuştur.¹⁷ Fonksiyonalistlere göre devletlerarası problemleri çözmek için ilk olarak problem yaşayan taraflar arası ilişkilerin geniş bir işbir-

liği çerçevesinde olumlu bir yönde gelişmesi gerekir. İkinci olarak, devletlerin ekonomik, teknik ve refah konularında işbirliğine ihtiyacı vardır. Bu süreçlerin tamamlanması işlevsel bir entegrasyonu sağlar.¹⁸ Başka bir deyişle, Fonksiyonalizm uluslararası sorunların çözümünde ilk olarak işbirliğini önerir. İşbirliği, sorun yaşayan taraflar arasındaki ortak çıkarlar çerçevesinde ortak bir çözüm bulmak için iki ya da daha çok devlet tarafından gerçekleştirilir.¹⁹ Fonksiyonalizm’in ikinci ve nihai çözüm yolu ise entegrasyondur. Johan Galtung’a göre, entegrasyon iki ya da daha fazla devletin yeni bir aktör oluşturması olarak tanımlanmaktadır. Charles Pentland’a göre, uluslararası siyasi entegrasyon modern ulus-devletin egemenlik gücünün azalmasıyla, feshedilmesiyle tanımlanmaktadır.²⁰

Fonksiyonalizm’in uluslararası problemlerin çözümünde önerdiği iki aşama olan işbirliği ve entegrasyon dışında çok önemli bir çözüm aracı da “yayılma” (Spillover)dır. Mitrany’nin teorisinde işbirliğinin işbirliği yapılan diğer sektörlerle yayılması “dallanma” (ramification) olarak adlandırılmaktadır. Yani bu “yayılmadır” (Spillover). Söylemek istenen şey, teknik bir sektörde işbirliğinin geliştirilmesi diğer teknik sektörlerde işbirliğinin gelişmesine neden olur.²¹ Fonksiyonalizm’in “yayılmaya” olarak kastettiği şey, “fayda paylaşımı” (Benefit Sharing) kavramıyla ortaya atılan ortak çıkar alanlarında başlanılan işbirliğinin sonraki aşamalarında geniş çaplı bir işbirliğine dönüşebileceği argümanı ile paraleldir.

Fonksiyonalizm’de temellerini bulan ve makalenin de ana tartışma konusu olan ‘Fayda Paylaşımı’ (Benefit Sharing) kavramı su sorunları bağlamında ele alındığında, bu kavram, ulaştırma, kirliliğin azaltılması, her türlü maliyetin düşürülmesi, enerji ve gıda üretiminin artırılması ve kıyıdaş ülkeler arasında ekosistemin yönetilmesi gibi ortak çıkar alanlarında tüm kıyıdaş ülkelere fayda sağlayacak bir

nehirin kıyıdaşları arasında işbirliği anlamına gelir. Bu kavramın ana argümanı, daha kolay anlaşılabilir alanlarda ya da daha kolay çözülebilecek sorunlarda yapılacak işbirliğinin nihai olarak devletlerin arasında bir ekonomik entegrasyonla sonuçlanabilecek bir süreçte gidebileceğidir.²² Aslında “Fayda Paylaşımı” açısından sürecin sonucunda nihai olarak bir entegrasyonun gerçekleşmesi bir hedef değildir ya da bir entegrasyonun gerçekleşmesi gerekmez. Burada amaçlanan şey, ortak çıkar alanlarındaki işbirliğinin daha geniş bir uzlaşmaya, işbirliğine dönüşmesidir.

Aaron Wolf “fayda paylaşımı” kavramını ilk defa irdeleyen uzmanlardan biridir. Wolf “fayda paylaşımı” kavramını açıklarken, “fayda sepeti” (basket of benefits) kavramından bahsetmektedir. Buna göre, bu sepet ne kadar çok işbirliği konusu ya da alanı ile doldurulursa, o kadar geniş bir işbirliği ihtimali gerçekleşir. Wolf’a göre bu “fayda sepeti” içindeki işbirliği unsurları politikadan bağımsız düşünülemez.²³ Su tıpkı petrol diğer kaynaklar gibi siyasetten ayrılmaz. Bu kaynaklar siyasi araç olarak kullanılır ve dış politikaya artan bir bağlantısı vardır. İşte bu siyasi bir araç olarak kullanılabilen doğal kaynaklar konusunda yaşanan problemleri çözmek için “fayda sepeti” olarak tabir edilen kavramı verimli olarak işleterek sorun yaşayan tarafların faydasına olan unsurların artacağı bir işbirliği ortamı yaratılmalıdır.

Bu çerçevede, “Fayda Paylaşımı”nın su temelli sorunların çözümünde kullanımı üzerine odaklanan David Grey de iki kavram ortaya atmıştır: “Nehire sağlanacak Fayda” (Benefits to the River), ve “Nedirden elde edilecek Fayda” (Benefits from the River). “Nehire sağlanacak fayda” kavramına göre, problem yaşayan taraflar nehri korumak için su havzalarını korumak, toprak verimliliğinin bozulmasını önlemek ve kirlenmeyi azaltmak gibi gerekli faaliyetlerde bulunmalıdırlar. Söylemek iste-

nen Şey, bir uluslararası nehir ile ilgili gerçekteleştirilen işbirliği ile “nehire fayda” sağlayarak ekosistemin daha iyi yönetilmesine yardımcı olunabilir. Grey’in ikinci kavramı olan “Nehirden elde edilecek Fayda” ile kastettiği Şey ise Őudur; eğer taraflar “nehire fayda” sağlayacak nehiri koruyacak hareketlerde bulunacakları işbirliği girişimleri yaparlarsa, nehirden içme suyu, gıda ve enerji üretimi ve ulaştırma gibi birçok ortak faydalar kazanabilirler. Başka bir deyişle, uluslararası bir nehrin su akışı konusundaki müşterek yönetimi “Nehirden sağlanacak fayda” ile sonuçlanacaktır.²⁴

Bu bağlamda, yukarıda da açıklandığı üzere “Fayda Paylaşımı” önerdiği “işbirliği” ve “yayılma” araçları ile problemlili nehirlerin kıyıdaşları arasındaki sorunların çözümlünde önerilen bir kavramdır. Kavramın teorik altyapısının irdelenmesinin ardından, pratik yansımaları üzerinde durulması yerinde olacaktır. Bu çerçevede, “Fayda Paylaşımı” kavramının daha iyi açıklanabilmesi için bazı işbirliği girişimleri üzerinde durulacaktır.

II. “Fayda Paylaşımı” kavramının Pratik Yansımaları

“Fayda Paylaşımı” kavramını ve kıyıdaş ülkeler arasındaki ekosistem yönetimi, gıda ve enerji üretiminin arttırılması, her türlü maliyetlerin azaltılması, kirliliğin azaltılması ve ulaştırma gibi ortak fayda alanlarını ve bu alanların işbirliği oluşturmak konusundaki önemini daha iyi açıklayabilmek için sınıraşan sular üzerine yapılmış bazı işbirliği hareketlerini örnek olarak göstermek yerinde olacaktır.

“Fayda Paylaşımı” kavramı için pratikte verilebilecek örneklerden biri Güney Afrika ve Lesotho arasında 1986 yılında başlayan Lesotho Dağlık Bölgesi Su Projesi (Lesotho Highlands Water Projects)’dir. Bu projenin ana amaçları suyun yerini değiştirerek, depolayarak ve düzenleyerek nehrin akışını kontrol etmek,

Senqu/Orange nehrinin suyunun kullanımını arttırmak ve son olarak da hidroelektrik üretimi sağlamaktır. Bu proje kapsamında 5 baraj, su transfer tünelleri ve hidroelektrik santralleri vardır. Bu proje ile ilgili bir anlaşma çerçevesinde, üç tane kurum oluşturuldu: Bunlar Lesotho Dağlık bölgesi Kalkınma İdaresi (The Lesotho Highlands Development Authority), Güney Afrika’nın Trans-Caledon Tüneli İdaresi ve Lesotho Dağlık Bölge Su Komisyonu. Güney Afrika için bu projeden kazanacağı fayda ucuz bir Şekilde su tedarik etmesidir. Lesotho’nun kazanacağı en büyük fayda ise hidroelektrik üretimi ve su ihracat geliridir.²⁵

“Fayda Paylaşımı” kavramına örnek olarak verilebilecek girişimlerden bir tanesi de Türkiye ile Bulgaristan arasında taşkınları önleme amacıyla Meriç Nehri üzerine yapılması planlanan ortak baraj projesidir. Baraj projesi her ne kadar tarafların belli konularda anlaşamaması yüzünden henüz gerçekteleştirilmemiş de olsa kavrama örnek olarak gösterilebilir. Sözü geçen bu seller, Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan’ın paylaştıkları havzada gerçekteleşmesinin yanında büyük oranda mal kaybına, tarım alanlarının zarar görmesine ve hatta birçok ölümlerin yaşanmasına neden olmuştur.

2005 yılında, konunun ciddiyeti hakkındaki kamu bilincini arttıran dört sel felaketi yaşanmıştır. Bu sel olaylarından birincisi 2005 yılının Şubat ayında, diğer ikisi Mart ve Ağustos aylarında gerçekteleşti. 2005 yılında gerçekteleşen bu sel olaylarından hemen sonra Yunanistan ve Bulgaristan’da otomatik su seviyesi gözlemlene sistemlerinin kurulmasına karar verildi.²⁶ Ancak maalesef, bu erken uyarı sistemlerinin devreye girdiği tarih olan 2006 Mart ortalarından önce, Edirne’de modern zamanların en kötü sonuçlarını doğuran sel olaylarından bir tanesi yaşandı. Bu olay Türk tarafının resmi makamlarını acil önlemler alınması konusunda harekete geçirdi ve Mart 2006 tarihinde yaşanan sel iç politikada da

tartışmalara yol açtı. Bu olayların sonucu olarak selleri önlemek için, Türk ve Bulgar tarafları ortak bir baraj inşa etmeye karar verdiler. Bu baraj, problemin kesin çözümü olarak görülmüştür. Barajın gövdesinin Türk tarafında Suakacağı köyüne yakın bir bölgede inşa edilmesi planlanmıştır. Su rezervuarının büyük bir kısmı da Bulgaristan toprakları içinde olması düşünülmüştür. Sonuç olarak, bu baraj sel kontrolü, hidroelektrik üretimi ve iki ülkeye sulama sağlama gibi ortak birçok faydalı vardır. Bu ortak faydalar göstermektedir ki sel felaketlerini önlemek için alınacak bu tür bir önlem kıyıdaş ülkelere sadece sorunu giderme değil, aynı zamanda farklı konularda faydalar sağlamaktadır.

Şu ana kadar verilen örnekler genel olarak kıyıdaş ülkelerin yaşadıkları sorunların çözümü için ortak bir tavır sonucu elde edilen faydaları açıklamaktadır. Bunun dışında “fayda paylaşımı” kavramı ile ilgili daha önce detaylı olarak bahsedilen özelliklerden “nehre sağlanacak fayda” ve “nehirden elde edilecek fayda” kavramlarını açıklamak için verilebilecek en güzel örneklerden biri Ren Nehri Havzası üzerine yapılan işbirliğidir. Ren nehri işbirliği çabası geçen yüzyılda 8 kıyıdaş ülke tarafından imzalanan “navigasyon anlaşması”na dayanır. 19.yüzyılın ortalarında, Ren nehriindeki en önemli ekonomik aktivitelerden bir tanesi somon balığı üretimidir. 1920’li yıllara kadar, artan nüfus ve endüstrileşme Ren nehriindeki Somon neslinin tükenmesi ile sonuçlanmıştır. 1950’li yıllara gelindiğinde ise dünya kimsiyal madde üretimini yarısından fazlasının da Ren kıyıları boyunca yapıldığını görmekteyiz. Bu nedenle Ren o dönemde “Avrupa’nın Kanalizasyonu” olarak tanımlanmıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak Ren nehriini olumsuz etkileyen ve Somon neslinin tükenmesine sebep olan yukarıda sayılan meselelerle ilgilenmek adına Ren’in Korunması için Uluslararası Komite (ICPR) (The International Committee for the Protection of the Rhene) kurulmuştur ve buna bağlı olarak Ren’deki kirlenmeyi izle-

mek için bir komisyon oluşturulmuştur. 1987 yılına gelindiğinde, Ren nehrinin kıyıdaş ülkeleri bir “Ren Eylem Planı” (Rhene Action Plan) ortaya attılar. Bu planın en önemli amacı kimyasal atıkların tekrar doğal yaşamı olumsuz etkilemeyecek bir seviyeye çekilmesidir. 2000 yılına gelindiğinde ise uluslararası işbirliğinin, önemli yatırımların ve geniş oranda sağlanan kamu desteği ile Ren nehri tekrar temiz bir kaynak haline dönüşmüştür.

Bugün artık sel kontrolü gibi daha geniş alanlarda işbirliği planlanmaktadır. Bu işbirliği girişiminden de anlaşılacağı gibi gösterilen çabalar, alınan önlemler, kurulan uluslararası organlar bir yandan nehrin doğal yapısının korunmasına katkıda bulunarak nehre fayda sağlamış diğer yandan da nehir üzerindeki bu işbirliği çabaları sonucunda daha önce Avrupa’nın kanalizasyonu olarak bilinen bir nehrin temizlenmesiyle de kıyıdaş ülkelere de gıda, ulaştırma gibi birçok alanlarda faydalar getirmiştir.

“Fayda Paylaşımı” kavramının daha önce bahsedilen özellikleri olan “işbirliği”, “nehre fayda” ve “nehirden fayda” kavramlarının dışında belki de “Fayda Paylaşımı” anlayışının merkezinde yer alan olgu, aralarında problem yaşayan kıyıdaşların çoğu zaman belli bir sektörde oluşturmaya çabaladıkları işbirliği girişiminin farklı sektörlere genişlemesi ve kıyıdaşlar arasındaki sorunların bu şekilde daha kolay çözümlenebileceğini ifade eden “yayılma”dır (spillover). “Fayda Paylaşımı”nın başat unsuru olarak gösterilebilecek olan “yayılma” sürecinin pratikteki yansımalarına Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (The Southern African Development Community) (SADC) gösterilebilir. Güney Afrika alt kıtasında 12 devlet bulunmaktadır. Bu devletlerin sınırları 19.yüzyılın ikinci yarısında sömürgeci güçler tarafından çizilmiştir. Sınırlar çizilirken sömürgeci devletler dağların zirvelerini ve nehir havzalarını dikkate almışlardır. Bu durum

uluslararası nehirlerin sularının paylaşımı ve kullanımı konularında bölge ülkeleri arasında gerginliklere neden olmuştur. Aynı zamanda SADC bölgesinde 15 tane uluslararası nehrin bulunması sorunu daha da karmaşıklıştıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, bölge ülkeleri 1980 yılında Güney Afrika Kalkınma Koordinasyon Konferansı (The Southern African Development Coordination Conference (SADCC)) ile işbirliği girişimlerine başlamışlardır. Bu konferansın sonucunda, Lusaka Deklerasyonu kabul edilmiştir. Bu deklarasyonun ana amaçları ekonomik liberalleşme ve işbirliğini geliştirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani burda kastedilen şey, bölgedeki işbirliği çabalarının ekonomik serbestleşmeyi başarmak ve işbirliğini yaymak gibi daha kısıtlı alanlarda başladığıdır. 1992 yılında, Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'nu (The Southern African Development Community) (SADC) kuran anlaşma ve deklarasyon Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde imzalandı. Böylece SADC Güney Afrika Kalkınma Koordinasyon Konferansı'nın yerini almış oldu. SADC'nin ana amacı 2000 yılına kadar 130 milyon kişilik bir Güney Afrika ortak pazarı kurmaktır. SADC'nin diğer amaçları ise hayat standardını arttırmak, ekonomik işbirliği ve büyümeyi sağlamak, doğal kaynakları paylaşmak, bölgedeki insanlar arasındaki bağları kuvvetlendirmek, ortak dış ve güvenlik politikaları ortaya çıkarmak, ve ortak siyasi değerler yaratmak olarak sayılabilir. Görülebileceği üzere, Güney Afrika alt kıtasındaki işbirliği çabaları ekonomik liberalizasyon ve işbirliğini arttırma amaçlarıyla 1980 yılında başlamıştır. Ancak, bu amaçlarla başlayan işbirliği, 2000 yılına gelindiğinde ortak pazar kurma amacını gerçekleştirilmeye kadar yayılmıştır.

Fayda Paylaşımının işbirliği sürecinin sonundaki nihai ama birçok uzman tarafından gerekli olarak görülmeyen son noktası ise kavram açıklanırken değinilmiş olan entegrasyondur.

Entegrasyon aşaması aynı zamanda sınıraşan su olaylarındaki sorunun çözümüne katkı sağlayacak bir yaklaşım olarak görülmektedir. Su problemleri çerçevesinde yaşanan sorunların çözümüne dair kurulan işbirliğinin nihai varış noktası olarak kabul entegrasyon verilebilecek örneklerden biri İspanya ve Portekiz arasındaki su meselesidir. Bu örnekte entegrasyon kavramı ile kastedilen şey temelde iki ya da daha fazla ülkenin bir araya gelerek uluslarüstü yeni bir oluşum yaratmalarından ziyade yaşanan problemin çözümü konusunda yapılan işbirliği sonucunda varılan noktada mensubu oldukları bir birlik içinde birliğin bir parçası kabul edilen entegre ve uyumlu bir su politikası oluşturmalarıdır. İspanya ve Portekiz Limia, Miño/Minho, Duero/Douro, Tagus/Tejo ve Guadiana isimli 5 tane nehri paylaşmaktadırlar.²⁷ Bu 5 nehir havzası Portekiz topraklarının yaklaşık %62'sini, İspanya'nın ise %41'ini oluşturur. Bu oranlar sözü edilen nehirlerin iki ülke için de ne kadar önem arzettiğini göstermektedir.²⁸ İspanya bu 5 nehir için de yukarı çığır ülkesidir. Su konusunda İspanya-Portekiz ilişkileri 19.yüzyıla kadar gider. Bu ilişkiler çerçevesinde ilk anlaşma 1879 yılında imzalanmıştır. Bu anlaşma nota değişimleriyle geliştirilerek 1912 yılında son hali almıştır. Anlaşma iki ülkeye de suları yarı yarıya kullanma hakkı tanımıştır.²⁹ Yarı yarıya kullanma konusunda anlaşmalarının nedeni olarak artan endüstrilerinin Duero nehrinin hidroelektrik potansiyelini kullanmaya karar vermeleri olarak gösterilebilir. Duero nehri ile ilgili bundan önce yapılmış olan anlaşmaları bir araya getiren ve nihai anlaşma olarak kabul edilen anlaşma 1964 yılında imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre iki ülke içindeki bu nehrin kolları ve Duero'nun uluslararası kısmının hidroelektrik potansiyelini sanal olarak bölüşmüşlerdir. 1964 anlaşmasının başarısı Duero nehri haricindeki sınıraşan sular üzerine ileride yapılacak işbirliği girişimleri için kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olmuştur. Bu gelişmelerin de bir sonucu olarak, 1968 yılında

Mino, Limia, Tagus ve Guadiana nehirleri ile bu nehirlerin kollarının uluslararası alanlarını bölüştürecek ikinci bir anlaşma üzerinde anlaşıldı. Bu anlaşma aynı zamanda 1964 ve 1968 konvansiyonlarının uygulanması için bir ortak komisyon kurulması tasarlandı.

İspanya, 1993 yılında Portekiz'in durumu ve ihtiyaçlarını yok sayan ve aynı zamanda da İspanya'daki diğer bölgelere Duero'dan su transferini amaçlayan bir "Ulusal Hidrolojik Plan Kanunu Tasarısı" (Preliminary Project of the Law on the National Hydrological Plan) açıkladı. İspanya'nın geniş siyasi tartışmalar yaratan bu girişimi iki ülke arasında bir krize dönüştü.³⁰ Bu yeni durum 1993 İspanya-Portekiz Bakanlar zirvesinde tartışıldı. Bu toplantıda, yeni bir anlaşma hazırlamak için bir çalışma grubu oluşturuldu. 1998 yılında, iki ülke "Portekiz-İspanya Nehir Yataklarının Sularının Sürdürülebilir Kullanımı ve Korunması için İşbirliği Anlaşması" (The Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Waters of the Portuguese-Spanish River Basins) üzerine anlaşmaya vardılar. Bu anlaşmanın amaçları olarak kuraklık, sel ve kıtlıkla mücadele etmeye bir katkı, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kararlar almak ve koordinasyonu sağlamak ve su kalitesini arttırmak gösterilebilir.³¹ Bu anlaşma, aynı zamanda, düzenli olarak bilgi, teknik bilgi ve veri değişimi yoluyla geniş bir işbirliği sağlamayı da amaçlamaktadır.

1998 Anlaşması, İspanya ve Portekiz arasındaki paylaşılan nehirlerin sularının akılcı ve ekonomik kullanımı için bir ön hazırlık niteliğindedir. Aynı zamanda da, bu anlaşma Birleşmiş Milletler Anlaşmalarından ve özellikle başta Su çerçeve Direktifi (Water Framework Directive) (WFD) olmak üzere birçok Avrupa Birliği direktiflerinden etkilenmiştir ve bahsedilen uluslararası belgeler bu konvansiyonun çerçevesini oluşturmuşlardır. İki ülke arasında oluşturulmuş 1998 anlaşması Avru-

pa Birliği kapsamında yürütülen Su Çerçeve Direktifi'nin uyumlu ve entegre bir su politikası, çevre kalitesini artırma hedefleri, suyu doğru maliyetlerle fiyatlandırmak, sınırışan nehir havzalarının ortak yönetimini kurmak gibi birçok temel ilkesini bünyesinde barındırmaktadır.³² Bu işbirliği girişimi bize ortak nehir havzalarına sahip iki ülkenin yaptıkları işbirliğinin tarafların üyesi oldukları uluslararası bir yapı içindeki düzenlemelere çok daha kolay entegre olabilmelerine imkan sağladığını ve sorunlara taraf ülkelerin ortak faydalar temelinde birbirlerine yakınlaşmalarına zemin hazırladığını göstermektedir.

Oluşturulan işbirliğinin kurulan bir entegrasyon içindeki düzenlemelere uyumu kolaylaştırmasına her ikisi de Avrupa Birliği üyesi ülkeler olan İspanya Portekiz arasındaki sınırışan nehir havzaları hakkındaki işbirliği örnek gösterilirken, aralarında bir entegrasyon olmayan hatta su konusunda problemlili sayılabilecek ancak yapılan işbirliğinin sonucunda sınırışan nehirleri üzerinde kurumsallaşmaya varan bir sürece örnek olarak Nil Havzası Girişimi (The Nile Basin Initiative) gösterilebilir. Nil nehir havzasını 10 ülke paylaşmaktadır. Bu ülkelerden Mısır ve Sudan aşağı çığır ülkesi, Etiyopya ve Eritre yukarı çığır ülkesi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Uganda, Tanzanya, Kenya, Ruanda ve Burundi ise Orta ve Doğu Afrika göller bölgesinde bulunmaktadır. Tüm bu kıyıdaş ülkeler temel su ihtiyaçlarını karşılamak ve ekonomik büyümelerini sürdürebilmek için farklı derecelerde de olsa bu nehrin suyuna ihtiyaç duymaktadırlar.³³ Nil nehri ile ilgili resmi anlaşmalar 20. yüzyılın başlarında yapılmaya başlanmıştır.³⁴ İngiliz İmparatorluğu döneminde, Nil nehri ile ilgili yapılan birçok anlaşma Kuzey ve Doğu Afrika'da farklı İngiliz kolonilerinin Yüksek Komiserleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu anlaşmalar, Mısır'a Nil'in sularının sürekli ve engelsiz akışını garanti altına almıştır. Bu konudaki en önemli anlaşma 1929 Nil Suyu

Anlaşması'dır (The 1929 Nile Water Agreement). Anlařma İngiliz İmparatorluğu adına Doęu Afrika űlkeleri, Sudan Yönetimi ve yeni bağımsız olmuş Mısır arasında imzalanmıştır. İki konu, anlaşma ile karara bağlanmıştır. Bunlardan biri, aşağı çığır űlkelerinin çıkarlarının başatlığı vurgulanmıştır. Dolayısıyla Doęu Afrika űlkelerinin Nil üzerinde bağımsız aktivitelerde bulunmalarına izin verilmedi. İkincisi ise, anlaşmanın Mısır ve Sudan yönetimi gibi iki aşağı çığır űlkesi arasında su kullanımı hakkındadır.³⁵ 1952 yılında, General Nasır Mısır'ın su ihtiyaçlarını karşılamak için Aswam Barajının yapımına karar verdi. Aswam Barajının bir bölümü de Sudan topraklarında kaldı.

Nil havzasında koloni döneminin sonunda, 1959 yılında, Mısır ve Sudan arasında Nil sularının kullanımı hakkında anlaşma imzalandı. Bu anlaşma 1929 anlaşmasının yerini aldı. 1959 Anlaşmasına göre, Nil nehrinin suları diğer kıyıdaşlara tahsis edilmedi. Buna karşılık, bu durum Mısır ve Sudan dışında hiçbir kıyıdaş űlke tarafından kabul edilmedi ve taraflar arasında gerginliklere ve problemlere neden oldu. Aynı zamanda, bu iki kıyıdaş űlke, Mısır ve Sudan, gelecekteki planları ve projeleri hazırlamak ve gerçekleştirmek için bir Kalıcı Ortak Teknik Komisyon (Permanent Joint Technical Commission) (PJTC) kurmaya karar verdiler.³⁶ İki aşağı çığır űlkesinin konu hakkındaki hayati çıkarları statükonun devamı şeklindeydi. 1959 anlaşmasının ardından, havzadaki işbirliği abaları Mısır'ın güvenlik algılamaları ve Nil akışının engelsiz bir şekilde olmasını sağlama konusunda Mısır'ın kendi çıkarları doğrultusunda devam etmiştir.

1990'lı yıllara kadar Hydromet Projesi ve Undugu Projesi gibi bazı işbirliği çabaları yapılmıştır, ancak bu projeler ya başarısız oldu ya da kısmen başarılı oldu.³⁷ 1967 yılında havzadaki kıyıdaş űlkeler arasında işbirliğini arttırmak için ilk çok taraflı işbirliği çabası Hydro-

met Projesidir. Beyaz Nil'in yukarı çığır űlkeleri olarak Mısır ve Sudan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (The United Nations Development Development Program) (UNDP) ve Dünya Meteoroloji Örgütü (World Meteorological Organization) (WMO) ile anlaşma sağlamışlardır. Anlařmaya göre, Etiyopya haricindeki Beyaz Nil'in yukarı çığır űlkeleri detaylı bir hidrolojik araştırma konusunda anlaştılar. Hydromet Projesi 1967'den 1992'ye kadar ki yaklaşık 25 yıl için uygulanmıştır. Bu çabanın önemi Nil havzasındaki çok taraflı işbirliği çabasının ilk adımı olmasıdır.³⁸

Yeni bir işbirliği çabası olarak 1983 yılında, Mısır tarafından Undugu Girişimi (The Undugu Initiative) denen bir girişim gerçekleştirildi. Bu bağlamda, Mısır yeni bir işbirliği platformu ortaya koymaya çalıştı. Undugu resmi olmayan bir Afrika grubudur. Bu girişimin ana amacı Nil havzası bölgesinin genel ekonomik kalkınması ile ilgili bir tartışma platformudur. Bu grup Mısır, Sudan, Kongo, ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nden oluşmuş ve bu gruba daha sonra Ruanda, Burundi ve Tanzanya katılmışlardır. Buna karşılık, Etiyopya ve Kenya bu girişime katılmadılar. Undugu Girişimi çerçevesinde bakanlar seviyesinde yıllık toplantılar enerji, tarım, sağlık, evre, ticaret ve ulaştırma gibi su temelli kalkınma sektörlerine odaklanmıştır. 1989 yılında, bu grup Undugu üyeleri arasında ileri işbirliği çabalarının teknik ve ekonomik yönlerini araştırmak için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'na talepte bulunmuştur. 1989 yılı boyunca, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Nil havzası devletleri arasında işbirliğini arttırmak konusundaki fırsatları araştırmak için iki heyet göndermiştir.³⁹

Soęuk Savaşında bitmesinin etkisiyle, havzadaki siyasi gerginlikler, özellikle Mısır ve Etiyopya arasındaki gerginlikler, azalmıştır. 1990'lı yıllarda, Nil havzası'nda tüm kıyıdaş űlkeleri içeren işbirliği temelli ilişkiler ortaya

çıkma başlamıştır.⁴⁰ 1992 yılında, Tecconile (Technical Cooperation Committee for the Promotion of the Development and Environmental Protection of the Nile Basin- Nil Havzasının Çevresel Korumasının ve Kalkınmasının Arttırılması için Teknik İşbirliği Komitesi) olarak bilinen işbirliği çabası Nil Nehir Havzası'nın 10 kıyıdaş ülkesinin 6'sı tarafından kuruldu. Tecconile'in üyeleri olarak Mısır, Sudan, Uganda, Tanzania, Ruanda, ve Demokratik Kongo gösterilebilir.⁴¹ Tecconile Girişimi ile uzun ve kısa dönemli hedeflerini içeren geniş bir yasal ve kurumsal çerçeveye ulaşılması amaçlanmaktadır. Kısa dönemde, Tecconile'in amacı teknik, kurumsal ve bireysel bir yapı kurmaktır. Bu karşılık, Tecconile'in uzun dönemli amacı ise tüm kıyıdaş ülkeleri kapsayan genel bir anlaşmanın sağlanmasıdır. 1992 yılında oluşturulan Tecconile girişiminin yerini 1998 yılında nehrin kıyıdaşları arasındaki işbirliği seviyesini arttıracak bir çaba olarak Nil Havzası Girişimi (The Nile Basin Initiative) (NBI) aldı.⁴² NBI'nin kurulmasındaki ana amaç tüm Nil havzası devletlerinin faydaların paylaşımı için nehir havzasının kaynaklarını geliştirme konusunda birlikte çalışmaktır.⁴³ Etiyopya, Kenya ve Burundi Nil Havzası Girişimi'ne gözlemci olarak katıldılar. Ancak, bu ülkeler 2002 yılı baharında bu işbirliği sürecine katılarak bu girişime üye oldular. Bu ülkelerden sadece Nil havzası kıyıdaşlarından biri olarak Eritre bu süreçte gözlemci olarak kaldı.⁴⁴

Bu süreç çerçevesinde, Nil Nehir Havzası Eylem Planı (The Nile River Basin Action Plan) adında bir eylem planı hazırlandı. Bu plan 1992 yılından 1998 yılına kadar 6 yıllık bir periyotta tartışıldı. Bu plan, 1998 yılında, Nil nehrinin kıyıdaş ülkelerinin Su Bakanları tarafından kabul edilmiştir. Bu eylem planını uygulamak için gerekli olan finansal kaynakların yetersizliğinden dolayı kıyıdaşlar Dünya Bankası'ndan Nil Havzası Eylem Planını uygulamak ve havzada kıyıdaşlar-arası işbirli-

ğini arttırmak için uluslararası yardım kuruluşlarını koordine etmesini talep etmişlerdir. Bunun üzerine, Dünya bankası dış yardım kuruluşlarını koordine etmek için, Nil Nehrinde İşbirliği İçin Uluslararası Konsorsiyum'u (The International Consortium for Cooperation on the Nile) (ICCON) tasarladı.

Bu işbirliği girişimleri hakkındaki Finansal konular Dünya Bankası desteği ile çözülmeye çalışılırken, öte yandan da kurumsallaşma adına hem Tecconile hem de Nil Nehir Havzası Girişimi kapsamında üç kurum oluşturulmuştur. Bunlardan biri başkanlığının yıllık olarak değişeceği Bakanlar Konseyidir (Nile-COM). Bu kurum tüm kıyıdaş ülkelerin bakanlarını içeren bir karar alma organıdır. Nil Nehir Havzası Girişimi'nin ikinci kurumu ise Teknik Danışma Komitesi'dir (The Technical Advisory Committee) (Nile-TAC). Bu komite her üye devletten iki kalıcı resmi yetkiliden oluşmaktadır. Üçüncü kurum ise Uganda Entebbe'de bulunan Kalıcı Sekreterlik'tir (Nile-SEC). 1999 Şubat ayında, Nil Havzası Girişimi Nil Bakanlar Kurulu tarafından resmi olarak kurulmuştur ve 1999 Haziran'ında ise Nil Havzası Girişimi'nin yeni Sekreterliği çalışmaya başlamıştır.⁴⁵

Bu örnekle analiz edilen şey bir alt çığır ülkesi olan Mısır'ın çıkarlarına uygun olarak İngiliz İmparatorluğu dönemindeki tek taraflı düzenlemelerden ve kıyıdaş ülkeler arasındaki gergin ilişkilerden kurumsallaşmış, tüm kıyıdaş ülkeleri kapsayan ve tüm kıyıdaşlara fayda sağlayan işbirliği girişimlerine ulaşılmış olması ve "fayda paylaşımı" yaklaşımı çerçevesinde kurumsallaşmış ve daha geniş bir işbirliğine ulaşılmış olmasıdır. Gerek elde edilen işbirliği gerekse bu işbirliği çerçevesinde oluşturulan Nil nehri girişiminin Bakanlar Kurulu, Teknik Danışma Komitesi ve Sekreterliği gibi kurumlarıyla ve enerji, tarım, sağlık, çevre, ticaret ve ulaştırma gibi su temelli kalkınma sektörlerinde gerçekleştirilen kıyıdaşlar arasında

yakınlaşma ile Nil Havzası Girişimi “fayda paylaşımı” kavramına verilebilecek en güzel örneklerden biridir.

Sonuç

Sınıraşan uluslararası nehirler dünya tatlı su kaynaklarının çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Birçok analiz su sıkıntısının küresel olarak arttığını göstermiştir. Aynı zamanda su kaynaklı sıkıntılar insanlığın karşılaştığı en kritik sorunlardan bir tanesidir. Dünya üzerinde hemen hemen tüm ülkelerin nüfuslarının artması kullanılabilir su kaynaklarının üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Bu nüfus artışının sınırlı olan tatlı su kaynaklarındaki baskıyı arttırmaması sadece su kullanımı konusunda değil suyun aynı zamanda tarımda ve sanayide de ihtiyaç duyulan bir kaynak olmasından dolayı da bir baskı unsuru olarak değerlendirilmektedir. Nüfus artışının yanında suyun kıt bir kaynak da olması suyun kritik konumunu pekiştirmektedir. Bu bağlamda, su anda yaşanan sorunların suyun tahsisi, paylaşımı ve kaynaklardan elde edilen faydaların paylaşımı konusunda olduğunu dşnrssek, kıyıdaş ülkeler arasında gerginlik ve çatışmaların çıkmasının kaçınılmaz görünmektedir. Özellikle konjonktürel şartlar da düşünüldüğü zaman soğuk savaş döneminde su bir politik araç ve güvenlik konusu olarak değerlendirilmekteydi. Bundan ötürü de su savaşları senaryoları başta olmak üzere, devletler arasında yaşanan su temelli problemler dönemin algılamaları çerçevesinde düşünülmüştür. Su, bu kritik konumu nedeniyle, devletler arasında her zaman bir güvenlik meselesi olarak değerlendirilmiştir.

Soğuk savaş sonrasında güvenlik algılamalarında da değişiklikler olmuştur. Herşeyden önce güvenlik, devletlerin ulusal güvenliği şeklinde değerlendirilmesinin ötesinde artık bireysel güvenlik, evre güvenliği gibi birçok konuda da gündeme gelmiştir. Bu durum, su

ilişkilerinin de düzenlendiği kuralları değiştirmeye başlamıştır. Artık su sadece bir politik araç değil aynı zamanda da ekonomik bir meta haline dönüşmeye başlamıştır. Esasen, suyun ekonomik bir meta olarak değerlendirilmesi ve yönetilmesi gerekliliği ilk kez 1992 yılında Dublin’de düzenlenen “Uluslararası Su ve evre Konferansı”nda belirlenmiştir. Bu konferans’ta kabul edilen “Dublin lkeleri”nde su ekonomik faaliyetlere katkı sağlayan ve bu çerçevede her farklı kullanım alanında ekonomik değer olan bir fayda olarak kabul edilmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde su, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynamaktadır.

Ekonomik bir araç olarak değerlendirilmesiyle, su ile ilgili algılamaların yumuşaması gündeme “fayda paylaşımı” kavramının gelmesine neden olmuştur. Teorik altyapısını uluslararası arası ilişkiler teorilerinden entegrasyon teorileri arasında yer alan fonksiyonalizmden alan “fayda paylaşımı”nın ana argümanı su paylaşımı konusunda aralarında sorun yaşayan kıyıdaş ülkelerin kendilerine ortak fayda sağlayacak konularda işbirliğine başlayarak daha sonra yayılma etkisiyle işbirliğini geliştirmelerine dayanmaktadır. Bu yayılan işbirliği girişimleri, tarafları birbirine yakınlaştırırken sadece su konusunda değil aynı zamanda da enerji, tarım, sağlık, evre, ticaret ve ulaştırma gibi su temelli kalkınma sektörleri gibi başka konularda ortak politikalar üretmelerine yol açabilir. “Fayda Paylaşımı” hem işbirliği yapan taraflara fayda sağlarken hem de işbirliğinin ana konusu olan su kaynaklarına da fayda sağlayıp doğal dengenin korunmasına yardımcı olur.

1990’lı yıllarda gündeme gelen bu yaklaşım dünya üzerinde birçok nehir havzası ile ilgili yaşanan sorunların zmleri konusunda uygulanabilir. Bunlardan bazılarına örnek olarak Nil Havzası Girişimi, Güney Afrika Kal-

kınma Komitesi, İspanya ve Portekiz arasında gerçekleştirilen işbirliği girişimi, Ren nehri havzası üzerine yapılan işbirliği çabaları gösterilebilir. Bu örnekler, realist perspektiften suyun savaş sebepleri listesine eklenebilecek bir güvenlik unsuru olduğu ve su paylaşımı konusunda ulusal çıkarlar gerektirdiği zaman savaşa varabilecek eylemlerde bulunulabileceği görüşünün aksine artık suyun işbirliği yapılabilecek ekonomik bir meta olduğunu

ve güvenlik ajandalarından çıkarılabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla bu ve benzeri iş birliği çabaları dünyada halen yaşanmakta olan birçok su temelli sorunun çözümünde kıyıdaş ülkelerin su savaşları senaryolarına kadar varabilecek gerginlikler yaşamadan nehirden elde edilebilecek ya da nehre sağlanacak faydalarla sorunlarına çözümler bulunabileceği konusunda bir kılavuz niteliğindedir.

SONNOTLAR

- * ODTÜ/Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi ve ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doktor Adayı
- 2 Ayşegül Kibaroglu, "Building A Regime for the Waters of the Euphrates-Tigris River Basin", Kluwer Law International, London, 2002, p.17.
- 3 Robert Jackson and Georg Sorensen, "Introduction to International Relations, Theories and Approaches", Oxford University Press, New York, 2003, pp.184-191.
- 4 David Phillips, Marwa Daoudy, Stephen MacCaffrey, Joakim Öjendal and Anthony Turton, "Trans-boundary Water Cooperation as a Tool for Conflict Prevention and for Broader Benefit-sharing", Edita, Stockholm, 2006, p.15.
- 5 A.R. Turton, "The Political Aspects of Institutional Development in the Water Sector: South Africa and its international Rivers Basins", PhD Thesis, Submitted to the Department of Political Science, University of Pretoria, p.96.
- 6 David Phillips, Marwa Daoudy, Stephen MacCaffrey, Joakim Öjendal and Anthony Turton, "Trans-boundary Water Cooperation as a Tool for Conflict Prevention and for Broader Benefit-sharing", Edita, Stockholm, 2006, p.24.
- 7 Giordano, M. and Wolf, A., "Sharing Waters: Post-Rio international water management", Natural Resources Forum 27, 2003, pp.163-171.
- 8 R.O. Keohane, "International Institutions: Two Approaches", in *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory* (eds. R.O. Keohane), Westview Press, Boulder, Colorado, 1994, pp.44-57.
- 9 David Phillips, Marwa Daoudy, Stephen MacCaffrey, Joakim Öjendal and Anthony Turton, "Trans-boundary Water Cooperation as a Tool for Conflict Prevention and for Broader Benefit-sharing", Edita, Stockholm, 2006, p.29.
- 10 C. W. Sadoff ve D. Grey, "Beyond the river: the Benefits of Cooperation on International Rivers", Water Policy, 4, 2002, pp.389-403.
- 11 P. Wouters, "Sharing Trans-boundary Waters: An Integrated Assessment of Equitable Entitlement. The Legal Assessment Model" Users' Guide and Legal Report, Volume 1, International Water Law Research Institute, Dundee, Scotland, 2003.
- 12 David Phillips, Marwa Daoudy, Stephen MacCaffrey, Joakim Öjendal and Anthony Turton, "Trans-boundary Water Cooperation as a Tool for Conflict Prevention and for Broader Benefit-sharing", Edita, Stockholm, 2006, p.30.
- 13 David Phillips, Marwa Daoudy, Stephen MacCaffrey, Joakim Öjendal and Anthony Turton, "Trans-boundary Water Cooperation as a Tool for Conflict Prevention and for Broader Benefit-sharing", Edita, Stockholm, 2006, p.31.
- 14 ---, "Functionalism", Available at <http://www.nyu.edu/gsas/philo/faculty/block/papers/functionalism.html>, Accessed on 18 June 2006, p.1.
- 15 Ernst B. Haas, "Beyond the Nation-State Functionalism and International Organization", Stanford University Press, 1964, p.8.
- 16 James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, "Theories of International Integration, Regionalism, and Alliance Cohesion", in James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff (eds.), *Contending Theories of International Relations (second Edition)*, New York, Harper & Row Publishers, 1981, pp.418-419.
- 17 Clive H. Church, "European Integration Theory in the 1990s", European Dossier Series 33, University of North London, 1996, pp.15-16.
- 18 Paul Taylor, "Functionalism: the Approach of David Mitrany", in A.J.R. Groom and Paul Taylor (eds.), *Frameworks for International Cooperation*, New York, St Martin Press, 1990, p.130.
- 19 James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, "Theories of International Integration, Regionalism, and Alliance Cohesion", in James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff (eds.), *Contending Theories of International Relations (second Edition)*, New York, Harper & Row Publishers, 1981, p. 505.
- 20 Charles Pentland, "International Theory and European Integration", London, Faber and Faber, 1973, p.29.
- 21 James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff, "Theories of International Integration, Regionalism, and Alliance Cohesion", in James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff (eds.), *Contending Theories of International Relations (second Edition)*, New York, Harper & Row Publishers, 1981, p. 419.
- 22 Claudia W. Sadoff and David Grey, "Beyond the River: the benefits of cooperation on international rivers", Water Policy 4, Washington, 2002, p.389.
- 23 Aaron T. Wolf, "Criteria for Equitable Allocations: the Heart of International Water Conflict", *Natural Resources Forum*, Vol.23, No:1, February 1999, p.17.
- 24 Claudia W. Sadoff and David Grey, "Beyond the River: the benefits of cooperation on international rivers", Water Policy 4, Washington, 2002, pp.392-393.

- 25 Naho Mirumachi, "The Politics of Water Transfer between South Africa and Lesotho: Bilateral Cooperation in the Lesotho Highlands Water Projects", unpublished paper, 2006, pp.4-9.
- 26 Elam Artinyan, Dobri Dimitrov, "Hydrological Information System, Basic Tool in Water Management and Decision Making", Paper Presentation.
- 27 Miño, Duero ve Tajo nehirlerin İspanyolca isimleri olması ile birlikte sırasıyla bu nehirlerin Portekizce'deki isimleri Minho, Douro ve Tejo'dur. Limia ve Guadiana nehirlerininokunuşu ile ilgili bir farklılık yoktur.
- 28 ---"Water in Spain", Ministry of Environment of Spain, 2004, p.485.
- 29 ---"Water in Spain", Ministry of Environment of Spain, 2004, p.486.
- 30 José María Santafé Martínez, "The Spanish-Portuguese Transboundary Waters Agreements: Historic Perspective", *Water International*, Vol.28, No.3, pp.381-382.
- 31 Andreas Thiel, "Transboundary Resource Management in the EU: Transnational Welfare Maximization and Transboundary Water Sharing on the Iberian Peninsula?" *Journal of Environmental Planning and Management*, Vol.47, No.3, May 2004, p.339.
- 32 Rodrigo Maia, "The Iberian Peninsula's Shared Rivers Harmonization of Use: A Portuguese Perspective", *Water International*, Vol.28, No.3, September 2003, pp.389-397.
- 33 Claudia W. Sadoff and David Grey, "Beyond the River: the benefits of cooperation on international rivers", *Water Policy* 4, Washington, 2002, p.401.
- 34 Metawie, Abdal Fattah, "History of Cooperation in the Nile Basin", *Water Resources Development*, Vol.20, No:1, March 2004, p.47.
- 35 Henrike Peichert, "The Nile Basin Initiative: A Promising Hydrological Peace Process", in I. Baz et al. (eds.), *Cooperation on Transboundary Rivers*, Baden, Nomos Baden, p.117.
- 36 A.T. Wolf, "International Water Conflict Resolution: Lessons from Comparative Analysis", *International Journal of Water Resources Development*, Vol.13, No:3, December 1997, p.271.
- 37 Henrike, Peichert, "The Nile Basin Initiative: A Catalyst for Cooperation", in Brauch, Hans Günter; Selim, Modammed; liotta, Peter H.; Chourou, Bechir; Rogers, Paul (eds.), *Security and Environment in the Mediterranean. Conceptualising Security and Environmental Conflicts*, Berlin-Heidelberg, Springer, 2003, p.766.
- 38 Henrike Peichert, "The Nile Basin Initiative: A Promising Hydrological Peace Process", in I. Baz et al. (eds.), *Cooperation on Transboundary Rivers*, Baden, Nomos Baden, p.119.
- 39 Henrike, Peichert, "The Nile Basin Initiative: A Catalyst for Cooperation", in Brauch, Hans Günter; Selim, Modammed; liotta, Peter H.; Chourou, Bechir; Rogers, Paul (eds.), *Security and Environment in the Mediterranean. Conceptualising Security and Environmental Conflicts*, Berlin-Heidelberg, Springer, 2003, p.767.
- 40 J. Anthony Allan, "The Nile Basin: Evolving Approaches to Nile Waters Management", *Occasional Paper 20*, SOAS Water Issues Group, June 1999, p.1.
- 41 Debay Tadesse, "The Nile: Is it a curse or blessing?", ISS Paper 174, November 2008, p.18.
- 42 Ayman Al-Sayed Abdel-Wahab, "The Nile Basin Initiative", Available at <http://www.siyassa.eg/esiyassa/AHRAM/2002/7/1/REPO1.HTM>, Accessed on 19 July 2006.
- 43 ---, "Nile Basin Initiative, Recent Development in the Nile Basin Countries", Available at http://www.worldbank.or.jp/02event/01seminar/pdf_ss/ss4_meraji.pdf, Accessed on 19 July 2006.
- 44 Henrike, Peichert, "The Nile Basin Initiative: A Catalyst for Cooperation", in Brauch, Hans Günter; Selim, Modammed; liotta, Peter H.; Chourou, Bechir; Rogers, Paul (eds.), *Security and Environment in the Mediterranean. Conceptualising Security and Environmental Conflicts*, Berlin-Heidelberg, Springer, 2003, p.769.
- 45 Henrike, Peichert, "The Nile Basin Initiative: A Catalyst for Cooperation", in Brauch, Hans Günter; Selim, Modammed; liotta, Peter H.; Chourou, Bechir; Rogers, Paul (eds.), *Security and Environment in the Mediterranean. Conceptualising Security and Environmental Conflicts*, Berlin-Heidelberg, Springer, 2003, p.769-770.

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat
 Prof. Dr. Hayati Aktaş
 Doç. Dr. Veysel Ayhan
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Doç. Dr. Özlem Tür
 Habib Hüzmüzlü
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
 Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov
 Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya
 Dr. Abdullah Alshamri
 Dr. Neslihan Kevser Çevik
 Dr. Didem Daniş
 Dr. Jale Nur Ece
 Dr. İlyas Kamalov
 Dr. Yaşar Sarı
 Dr. Bayram Sinkaya
 Dr. Süreyya Yiğit
 Av. Aslıhan Erbaş Açıklak
 Fazıl Ahmet Burget
 Volkan Çakır
 Esra Demir
 Bilgay Duman
 Ogün Duru
 Noyan Gürel
 Selen Tonkuş Kareem
 Oytun Orhan
 Sercan Doğan
 Nebahat Tanriverdi
 Uğur Çil
 Nazlı Ayhan
 Leyla Melike Koçgündüz
 Ufuk Döngel
 Göknil Erbaş
 Asli Değirmenci
 Jubjana Vila
 Mavjuda Akramova

ORSAM Başkanı
 ORSAM Trabzon Temsilcisi, KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu - El Farabi Kazak Milli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ORSAM Riyad Temsilcisi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
 ORSAM Danışmanı, Avrasya
 ORSAM Danışmanı, Avrasya - ORSAM Bışkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Atatürk Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Avrasya
 ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Afganistan
 ORSAM Danışmanı, Afrika - ORSAM Antananarivo (Madagaskar) Temsilcisi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
 ORSAM Yönetici Editörü
 ORSAM İzmir Temsilcisi
 ORSAM Erbil (Irak) Temsilcisi
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Karadeniz
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden
 Dr. Seyfi Kılıç
 Kamil Erdem Güler
 Çağlayan Arslan

ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
 ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
 ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı
 ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid
 Prof. Dr. Hayati Aktaş
 Hasan Alsancak
 Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Prof. Dr. Ahat Andican
 Prof. Dr. Dorayd A. Noori
 Prof. Dr. Tayyar An
 Prof. Dr. Ali Arslan
 Başar Ay
 Prof. Dr. Mustafa Aydın
 Doç. Dr. Ersel Aydınlı
 Doç. Dr. Veysel Ayhan
 Prof. Dr. Hüseyin Bağcı
 İtir Bağdadı
 Prof. Dr. İdris Bal
 Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar
 Kemal Beyatlı
 Barbaros Binicioğlu
 Prof. Dr. Ali Birinci
 Doç. Dr. Mustafa Budak
 Dr. Hasan Canpolat
 E. Hava Orgeneral Ergin Celasin
 Volkan Çakır
 Doç. Dr. Mitat Çelikpala
 Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya
 Dr. Didem Daniş
 Esra Demir
 Prof. Dr. Volkan Ediger
 Prof. Dr. Cezmi Eraslan
 Prof. Dr. Çağrı Erhan
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
 Dr. Amer Hasan Fayyadh
 Av. Aslıhan Erbaş Açıklak

Irak Danıştay Eski Başkanı
 ORSAM Trabzon Temsilcisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
 ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
 Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
 Türkiye Tekstil Sanayi İşveren Sendikası Genel Sekreteri
 Kadir Has Üniversitesi Rektörü
 Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü
 TBMM 24. Dönem Milletvekili
 Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
 Irak Türkmen Basın Kenseyi Başkanı
 Ortadoğu Danışmanı
 Polis Akademisi Öğretim Üyesi
 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
 İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
 23. Hava Kuvvetleri Komutanı
 ORSAM Danışmanı, Afrika
 Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 YÖK Başkanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
 İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
 Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
 Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürü, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
 ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku

Cevat Gök
 Mete Göknel
 Osman Göksel
 Timur Göksel
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Habib Hürmüzlü
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Dr. Tuğrul İsmail
 Dr. İlyas Kamalov
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Selçuk Karaçay
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 İsmet Karalar
 Dr. Hasan Canpolat
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Yrd. Doç. Dr. Şaban Kardaş
 Av. Tuncay Kılıç
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Alexander Koleşnikov
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu
 Dr. Max Georg Meier
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Murat Özcelik
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Prof. Dr. Victor Panin
 Doç. Dr. Fırat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Dr. Yaşar Sarı
 Ersan Sarıkaya
 Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Süküroğlu
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Özlem Tür
 M. Ragıp Vural
 Dr. Ermanno Visintainer
 Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Dr. Süreyya Yiğit

Irak El Fırat TV Türkiye Müdürü
 BOTAS Eski Genel Müdürü
 BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Avrasya Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodafone Genel Müdür Yardımcısı (Türkiye)
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Edremit Belediye Başkanı Danışmanı
 İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
 Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Edremit Belediye Başkanı
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek, Kırgızistan)
 Diplomat
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 KPMG, Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
 Ankara Üniversitesi, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisat Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya)
 Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 ORSAM Danışmanı, Avrasya – ORSAM Bişkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
 Türkmeneli TV – (Kerkük, Irak)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı (KKTC)
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü (ABD)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 Vox Populi Direktörü (Roma-İtalya)
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han
 Raymond Hinnebusch
 Rosemary Hollis
 Bahgat Korany
 Peter Mandaville
 Emma Murphy

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi
 St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 George Mason Üniversitesi (ABD)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Hasan Kanbolat
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Başkanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı